

Oproštajni govor izgovoren na pogrebu

Tea Benčić Primay

Dražan Klatunarić

Kad umre pjesnik, svi njegovi prijatelji plaču. Kad umre pjesnik, čitav svijet, čitav svijet jeca. Njegova plamteća zvijezda iz dubine svemira, poput zrnca, gori. Pronaći ćete ga, pronaći ćete ga u beskrajnom mnoštvu zrnaca različika.

Raspršen u plave točkice različika, pjesnik je uronjen u unutarnje biće stvari i svih nas, i kad umre, to je slika umiranja cijele prirode i svijeta, jer ih je on jedini sposoban izraziti. Teino umiranje bilo je dugo, bolno, preobolno, s puno rana, i kad je smrt nastupila, oslobodila je toliko slova koliko je bilo rana i rastrgane boli koje su ih rađale. Tea je iznijela svoj životni križ bez prigovaranja i skrivajući bol kako bi olakšala položaj svojim bližnjima. U tome je, među ostalim, veličina i znak njezine dobre duše. "Sve moje jest u Drugome. Kad odem, otvorit će se", kaže ona u svojoj posljednjoj zbirci pjesama "Danijel". Pisala ju je nakon užasnih muka i jedne od prebrođenih kalvarija, kao i pet ili šest drugih knjiga koje je otela bolesti i smrti. I kao što nikad u njezinoj blizini, osim pred sam kraj, nisam osjetio koliko pati nego bih i zaboravio da je bolesna, tako i u njezinoj poeziji nema ni tragova razdiruće patnje jer joj je misao "upravljena svjetlosti", i, citiram je, "nevidljiva ozarenost tjera mrak iz sobe, kaže tami neka bude svjetlo". Te čudesne transmucije u vedrinu postale su načelo - božansko je davati, a ljudski primati - jer Tea je imala to nešto što je uzdiže iz ovoga svijeta, od traženja do preobrazbe, neku osobnu auru, na bremenitom putu ona je uvijek sublimirala sebe i dok su je kao Laookona zmije ujedale saplićući joj udove, njezino je lice bilo pomireno i čisto. Lijepa žena tužnih očiju, plemenita, velika duša. "Znaš", govorila mi je, "nekako mi se u zadnje vrijeme čini da uistinu postoje čuda i da bih se jednog jutra mogla probuditi sasvim zdrava, samo ako pritisnem pravu tipku." Ako je itko zaslužio tu luč na kraju tunela, ako je itko ljubio život, bila je to ona, i nada je nije napuštala, kao ni sve nas jer se više puta kao ptica Feniks dizala iz pepela.

Međutim, sada smo tu gdje jesmo, na groblju, prisiljeni pomiriti se s neizbježnim, po mogućnosti bez krika da nekome ne bi zaparao uši. Uvijek sam se pitao zašto se sudbina tako okrutno poigrala s Teom, zašto joj je život bio napisan tako da ne može ispraviti njegove stranice. Koliko je toga još mogla dopisati u strastvenom traganju, koliko sunca vratiti suncu, koliko mora u sebi vratiti moru u njezinim Jezerima, ili samo sjediti na rivi sa svojim ribarima, kao što je običavala ispred svoje kuće, koliko ljubavi i topline još dati svojim kćerima koje je apsolutno voljela, koliko bogatstva drugima, prijateljima kojima je bila nepokolebljivo odana i postojano vjerna. Svjetlo na kraju tunela koje ju je vodilo, pretvorilo se u mrak. "Sve je sada u tebi. Smrt ima tu prednost da životu pruža novo jutro", kaže dvosmisleno Tea Benčić.

Ona ga nije doživjela, a bila je sazdana iz krhke ali čvrste građe, kao rijedak spoj duha i emocija, inteligencije i intuicije, discipline mašte i uspravnosti kičme, pa nije čudno da joj je uzor, kako u poeziji, tako i u etičnim životnim stavovima, hrabrosti, odlučnosti, borbenosti za istinu bio Vlado Gotovac. Bila je otvorena, darovita, senzibilna, obrazovana. Karizmatična kad je govorila, plijenila je pažnju. Podizala je srušene oltare poezije, znala je čitati pjesme i druge učiti čitanju, onkraj riječi. Ne poznajem nikoga tko bi išao u tako duboke analize pjesama, kao da želi prodrijeti u srce svake pjesme, živu materiju riječi koju rasčlanjuje, u onoj mjeri u kojoj pjesma može potaknuti njezine bogate asocijacije, fina zapažanja i paralele, razotkriti višeznačnost slojeva. Nigdje takve posvećenosti, predanosti poslu. Sva njezina tumačenja samo su nastavak izvornog pjesničkog čina, i trud da njima dosegne razinu djela o kojima piše; često bi ih i nadmašila jer su joj tekstovi i knjige imali i boju i temperament, zanos duha i čula, i po tome se izdvajali od neplodnog akademizma. Dapače, borila se protiv svega lažnog, pedantnog i izvještačenog u poeziji, odupirala grubosti, ružnoći, banalnosti.. Poezija je bitna ili nije ništa, a za Teu presudna jer se može reći da je svoj život i egzistenciju posvetila hrvatskom pjesništvu. No ona nije nikad težila postati uspješnom prema trenutnoj konjunkturi, nego u stalnoj tvorbi trajnih vrijednosti, postati čuvaricom književnog naslijeđa, kako i glasi naslov jedne njezine knjige.

Kad umire pjesnik, ne odlazi samo on nego odlazi cijela konstelacija, odlaze svjetovi, nevidljive spone među riječima i stvarima koje suvremenici samo nejasno naziru, naslućuju. Kad pak umire kritičarka kao što je bila Tea Benčić Rimay, ne umire samo ona nego s njom i jedan dio duše svih onih pjesnika i kojima je posvećivala svoju strast čitanja, uživljanja u njihove metafore i sudbine, igre riječi, labirinte njihovih poruka. Sva Teina strast utkana u riječi sada je u knjigama, a ona neiskazana odlazi zauvijek u pepeo i urnu koju polazemo u grobnicu.

Osjećamo se prevareni kada nam život oduzima one koju su nam bili najmiliji, “dugi trenutak ljubavi između protjecanja stvari”. Čini nam se da je zlo pobijedilo. Kako sačuvati vjeru, kako ne sumnjati? Možda nam samo Tea, na svom putu od gnijezda do zvijezda, u tome može pomoći, kad zagonetno kaže: “Smrt je, evo, upravo završila”. “Ustaj, kreći, vječnost je, evo, počela...”